

MILÝ PANE LUDVÍKU...

Václav Havel

Milý pane Ludvíku,
říkáte: buď má člověk jednat tak, aby nemusel na vězení pomyslet, nebo si musí uvážít, co mu stojí za takové riziko.

Ano: než jde člověk vykrást samoobsluhu, musí skutečně zvážít, jestli mu to riziko stojí za předpokládaný lup.

Nezavírá se však jen za vykrádání samoobsluh. Zavírá se například za romány. Jistého Vaculíka nezavřeli za Morčata, ale jistého Grušu zavřeli za Dotazník.

Podle vás zřejmě jednal Gruša nešikovně, že napsal Dotazník, protože chodit do vězení je hloupost. Vaculík jednal prozíravěji, že napsal jen Morčata.

Cítíte, doufám, tu absurditu.

Vždyť přece víte líp než kdo jiný, že Gruša nemusel sedět za Dotazník, ale Vaculík mohl sedět za Morčata. Víte přece líp než kdo jiný, že úvaha, zda zavřít Grušu nebo Vaculíka, nemá nic společného s tím, kdo z nich lépe zvážil riziko, ale je chladným a cynickým mocenským kalkulem. Jednou je taktičtější zavřít Grušu a snažit se tím vystrašit Vaculíka, jindy může být naopak šikovnější zavřít Vaculíka a snažit se tím vystrašit Grušu.

Grušův román je dobrý, a tak koneckonců ty dva měsíce za to stály. Ale co kdyby to nebyl dobrý román? A co kdyby z těch dvou měsíců byly dva roky? Pak by bylo zřejmě třeba Grušu politovat jako ty blázninky, co si počátkem sedmdesátých let mysleli, že když upozorní voliče na jejich ústavní právo nevolit, projde jim to.

Ale což si nevzpomínáte, že stále ještě jste – ostatně spolu se mnou – obžalován žalobou z roku 1969? A což si opravdu neuvědomujete, že jsme tam mohli první půlku sedmdesátých let sedět místo Šabaty, Hübla zrovna třeba my dva? Myslíte, že ten textík, co jsme tehdy podepsali, za to stál?

Když se to tak vezme, nic za to nestojí. Ani letáky, ani návštěva plesu, ani napsání nějakého románu. A co teprve odesílání textů českých spisovatelů exilovým časopisům!! Stálo to Ledererovi za to? Ještěže patří k těm mazaným hrdinům, kteří se těší jen z „odměřených dávek represe“ – vždyť nemusel být odsouzen jen na tři roky, ale třeba na deset: jeho paragraf to dovoluje. Stálo pánům Šimsovi a Šabatovi za to, že se zachovali

v okamžiku ponížení jako chlapi? Zajisté že nestálo: stačilo se sehnout, a lid by je ihned lépe pochopil a nemuseli se octnout v té odpudivé vrstvě hrdinů! A co teprve Plastici – kdyby hráli s Helenkou Vondráčkovou, mohli se krásně zařadit mezi slušné lidi v mezích normy a nemuseli tak blbě skončit.

Nevím, jak jste svůj fejeton myslel. Vím ale, jak působí – aspoň na mne. Zbaven hávu havlíčkovsko-peroutkovsko-vaculíkovské stylistické elegance, působí ve svém jádře a ve svých důsledcích asi takto: slušný člověk nedělá hrdinu a necpe se do vězení. Protože být hrdinou je cosi nesociabilního; není to ta správná poctivá práce, kterou mají slušní lidé rádi a která udržuje společnost v chodu; je to cosi, co lidi odpuzuje a čeho se děsí. Hrdinové jsou navíc nebezpeční tím, že jen zhoršují poměry. Vždyť ti fízlové jsou celkem slušní, když se s nimi slušně jedná. Nač je tedy provokovat nějakými romány, nějakou hudbou, nějakým posíláním knih do ciziny! Vždyť tím člověk ty dobráky přímo nutí k tomu, aby tloukli ženské a tahali kamarády do temných lesů a tam je kopali do břicha! Je třeba respektovat jejich prestiž, a nedovolávat se tedy provokativně pořád nějakých Mezinárodních paktů anebo si dokonce drze opisovat písemnosti Černých, Vaculíků, Havlů a podobných, za což, jak je Vám jistě známo, sedí v Brně ve vězení tři kluci ve věku Vašich synů. Taky hrdinové, kteří jen zhoršují poměry!

Ale teď bez nadsázky: nikdo nevíme předem, ani kolik uneseme, ani co nám bude dáno nést. To může bezpečně vědět jen ten Váš rozšafný projekt rozumného slušného člověka v mezích normy. Nikdo jsme se tady předem nerozhodli, že půjdeme do vězení, ba co víc, nikdo jsme se ani nerozhodli, že budeme disidenty. Stali jsme se jimi, ani dobře nevíme jak, a ve vězeních jsme se začali ocítat, taky aniž přesně víme jak. Dělali jsme prostě určité věci, které jsme museli dělat a které se nám zdálo slušné dělat; nic víc a nic méně.

Šťastní ti, kteří jsou slušní a do vězení se nedostali. Ale proč by ti, které to potkalo, měli být vůbec od těch prvních oddělováni? Copak to není často věc úplné náhody nebo svévole, kdo do toho spadne a kdo nikoliv? Ty, které nazýváte hrdiny, a naznačujete tím, že jsou přemrštění, nedostaly přece do vězení jejich mučednické ambice, ale neslušnost těch, kteří zavírají za romány nebo za přehrávání pásek s neoficiálními zpěváky!

Do vězení nechce nikdo. Kdyby se lidé řídili Vašimi vývody a kalulovali na způsob zloděje zvažujícího, jestli se mu vyplatí vykrást samoobsluhu, pak by v naší zemi už dlouho neexistoval jediný projev solidarity s nespravedlivě postiženým člověkem, jediný pravdivý román nebo

svobodná píseň, neexistoval by dokonce ani jediný fejeton. Protože kde je nějaká jistota, že zítra nezačnou zavírat i za fejetonky?

Snad jste chtěl říci, že tiché a nenápadné ponižování tisíců anonymních lidí je horší věc, než když občas zavřou známého disidenta. Nepochybně. Jenomže proč toho disidenta zavřeli? Většinou, když to vezmete kolem a kolem, právě za to, že říkal pravdu o tom tichém a nenápadném ponižování tisíců anonymních lidí.

Někteří jsme v té tvrdé a deprimující konfrontaci s tajnou policií dva roky, někteří deset let a někteří celý život. Nebaví to nikoho. Nikdo předem nevíme, jak dlouho to vydržíme. A každý máme právo, když už nemůžeme dál, se stáhnout do pozadí, některé věci nedělat, odpočinout si anebo se třeba i vystěhovat. To všechno je pochopitelné, normální, lidské a já jsem poslední, kdo by komukoliv něco takového zazlival.

Co ale lidem zazlívám, je, když neříkají pravdu. A Vy – nezlobte se – tentokrát pravdu neříkáte.

Váš Václav Havel
Hrádeček, 25. ledna 1979

(Zpravodaj /Curych/ 12, 1979, č. 4, duben, s. 3-4)

KULTURA OFICIÁLNÍ A NEOFICIÁLNÍ

Petr Fidelius

Položme si otázku, jaký smysl mohou mít ve spojení s kulturou přívlastky *oficiální* a *neoficiální*. Jedna věc je zřejmá na první pohled: řečené přívlastky jsou natolik mnohoznačné, že jich lze smysluplně užívat pouze ve společensko-politickém kontextu určité doby. Jestliže někdo například prohlásí, že v historii se vždy vyskytovala vedle oficiální kultury též kultura neoficiální, má patrně pravdu – ta pravda má však asi stejnou hodnotu, jako když prohlásíme, že dosud vždy v historii existovali bohatí a chudí. Tvrdí-li někdo, že projevy a formy neoficiální kultury, její technické prostředky a rizika s její tvorbou spjatá se sice v různých do-